

RESSENYA HISTÒRICA DEL CASTELL

Ens trobem al principi del segle XIII. Bernard de Casnac, el poderós senyor de Castelnaud, és un defensor aferrissat de la fe càtara. Simó de Montfort, al capdavant de la croada contra els albigesos, ocupa Castelnaud el 1214. El 1215, Bernard de Casnac recupera el castell que, finalment, al cap d'uns quants mesos, és cremat per ordre de l'arquebisbe de Bordeus. Així comença tot! Es reconstrueix el castell durant el segle XIII: en queden dempeus la torrassa quadrada i la cortina.

L'indret continua imposant-se com una de les potències principals del Perigord. S'estableix una rivalitat amb Beynac, el seu veí i germà enemic, però els dos monstres de pedra no s'enfronten directament.

El 1337, esclata la guerra dels Cent Anys. El castell, gràcies al casament de Magne de Castelnaud amb Nompard de Caumont, entra a la família d'aquest últim, que dóna suport als anglesos, mentre que els barons de Beynac es decanten pels francesos. En poc més d'un segle, el castell canvia onze vegades de camp... El 1442, els francesos se n'emparen definitivament, després d'un setge de tres setmanes ordenat per Carles VII.

Un cop acabat el conflicte, els Caumont recuperen el castell i el reconstrueixen. Hi continua havent imperatius de defensa. El pati d'armes queda protegida per dues torres semicirculars plenes de tronerres. Es construeix un pont llevadís i una nova barbacana. A més, al costat de la torrassa, es construeix un gran edifici d'habitatges. Castelnaud continua sent el centre del poder de la senyoria i la torre d'artilleria, construïda el 1520, és el que simbolitza millor el poder d'aquest indret.

Els Caumont es decanten per la religió reformada. El capità Geoffroy de Vivans, nascut a Castelnaud, defensa la plaça i es dedica en cos i ànima a lluitar contra els catòlics. És temut arreu de la regió. Com a prova, podem dir que ningú no gosa atacar Castelnaud durant les guerres de Religió. Així, els Caumont continuen sent els amos del lloc, però ja no viuen en el castell, que és massa incòmode.

Després de la Revolució, la vegetació envaeix l'indret... Castelnaud es converteix en una pedrera: el 1832, quan el trànsit fluvial i l'emancipació del poble de Castelnaud requereixen la construcció d'un dic sec per al port, els obrers veuen que resulta més fàcil fer baixar les pedres de la part sud del castell que no pas tallar-les. Els blocs de pedra arriben ben ràpid i sense esforç al lloc on es fan les obres i... a bon port!

El castell és declarat monument històric el 1966, arran de la demanda dels nous propietaris, Philippe i Véronique Rossillon. Avui és propietat del seu fill, Kléber Rossillon.

➔ Aneu cap a la torre rodona, la torre d'artilleria, i entreu per la poterna.

TORRE D'ARTILLERIA

La poterna és una petita porta, sovint amagada, oberta per la banda oposada a l'entrada. En temps de setge, servia com a porta de sortida per organitzar un contraatac.

Al principi del segle XIV, es van adoptar les primeres armes de foc. Aquest component explosiu és una barreja de salnitre, carbó, fusta i sofre. Al segle XVI, a fi de resistir l'artilleria de foc i situar els canons, s'afegeix una torre a les fortificacions que ja hi havia. Aquí, les parets tenen un gruix de cinc metres i la torre és circular, amb l'objectiu de suprimir els angles morts.

Planta baixa

☛ A la cambra de tir hi ha un **falconell** forjat de la primeria del segle XVI.

A l'escala que condueix al segon pis es troba el **magatzem d'armes**. Situat a la banda oposada del front d'atac, està concebut per no posar en perill la torre en cas d'explosió.

Segona planta

☛ Tres peces d'artilleria ocupen les obertures de les tronerres. La de la dreta és un arcabús primitiu anomenat "**haquebute**" en francès. Les altres dues peces són **canons veuglaires**.

Les voltes en forma de cúpula dels tres pisos de tir d'aquesta torre estan foradades, pel centre, per una trapa quadrada que permet de fer-hi pujar i baixar sense esforç les municions i les peces d'artilleria.

Al segle XV, es produeixen moltíssimes innovacions tecnològiques! Mentre que algunes peces d'artilleria consistien en un conjunt de barres de ferro forjat, la darrerieria del segle XV es va veure l'ús generalitzat del bronze en la fabricació de canons. El metall es fa colar en un motlle perquè sigui més resistent i estanc. A més, es munten sobre unes curenyes amb rodes de manera que en millora la mobilitat.

TORRE D'ARTILLERIA (suite)

Tercera planta

A partir d'aquesta artilleria moderna, neixen els canons veuglaires, les colobrínes i els orgues.

☛ Al centre de l'estança hi ha exposada una **colobrine**.

☛ A la fornícula a la vostra dreta, es presenta un **canó veuglaire**, que es carrega fàcilment per la culata gràcies a unes capsas de pólvora que es poden moure.

☛ En una vitrina es presenten uns **arcabussos**. Aquestes armes, més lleugeres, ara ja les pot portar un sol home. El sistema per encendre-les també els permet ser completament autònoms.

☛ Entre els atuells, a la vitrina situada a la dreta de la finestra, observeu el **canó d'alarma** alemany de bronze, amb l'ànima gravada amb una inscripció en lletres gòtiques:

el meu nom és Bülin van Eſentür
menjo pólvora i escupo foc

☛ Prop de la finestra, es presenta un **orgue de 12 canons** del segle XVI. Aquesta màquina és capaç d'escombrar un ampli sector del camp de batalla amb bales de plom.

➔ En sortir de la torre d'artilleria, una escala us porta cap a la planta del cos d'habitatges, avui a cel obert.

Terrassa

☛ Aquesta **gran balista en torre** és un estri de defensa capaç de projectar pedres fins a dos-cents metres i travessar tres homes i un cavall abans de clavar-se en una porta.

Les vistes que teniu al davant, les valls de la Dordonya i del Céou, permeten entendre fàcilment la importància estratègica d'aquest lloc.

SALA DE LES PINTURES MURALS

Als segles **XI** i **XII**, el combatent porta una cota de malla de ferro molt útil per protegir-se dels cops d'espasa o de les fletxes.

☛ En una vitrina, podeu veure una cota de malla col·locada sobre una "T" de fusta. A sobre, un capmall (caputxa de malla) servia per protegir el cap.

Al voltant del 1250, amb la generalització de les armes de xoc (maces, maces amb cadenes) i el perfeccionament de les ballestes, el cavaller fa servir unes plaques metàl·liques de reforç que s'anomenen "**llaunes**".

Al final del segle **XIV** apareix l'**armadura** completa.

☛ Hi ha exposada una armadura completa del segle XVI en una vitrina. La decoració de canaletes que la caracteritza s'anomena de factura maximiliana.

terme que prové del nom de l'emperador Maximilià (1459-1519), que va saber donar un gran impuls a la indústria dels armers alemanys.

☛ Una escena eqüestre presenta l'equipament del cavaller i de la seva muntura. L'armadura protegeix completament el cos, mentre que diverses peces d'armadura, anomenades "cobertes", tapen les parts vitals del cavall.

Les pintures murals realitzades en aquesta sala el 2016 presenten el cicle dels "Nou Preuats". Aquest programa eqüestre està format per tres triades d'herois reconeguts per les seves victòries militars. Al fons, de dreta a esquerra, els pagans, Hèctor, Alexandre el Gran i Cèsar; els jueus, Jousé, David i Judes Macabeu; a la dret els cristians, Artur, Carlemany i Godofreu de Bouillon. Aquesta decoració característica dels segles XV és molt preuada per la noblesa, que desitja reconèixer-se en aquests ideals cavallerescos. Pintat segons la tècnica de la "tropa" (tècnica pictòrica elaborada amb pigments naturals dissolts amb caseïna, sobre un capa seca), la gamma de colors restitueix amb fidelitat la que s'utilitzava aleshores.

➔ Pugeu per l'escaleta de fusta i dirigiu-vos cap a la sala de les ballestes.

SALA BAIXA DE LA TORRASSA

Aquesta sala acull una col·lecció excepcional de ballestes de guerra o de caça poderoses i precises.

☛ Les ballestes d'arc compost s'armen amb un ganxo al cinturó (observeu la que porta l'arquer de la vostra esquerra, amb forma de cranc). L'arc és fet amb una mescla de banya de boví, fusta i tendons. Serà reemplaçat per l'arc d'acer.

☛ La ballesta de peu apareix posteriorment (vitrina entrant a la dreta). Està destinada a la cavalleria.

☛ La ballesta esdevé tan poderosa que s'utilitza un torn, anomenat manyopla (arquer de l'esquerra). Aquest sistema, voluminós i poc ràpid, està manipulat pels soldats d'infanteria per defensar o assetjar fortaleses.

☛ La ballesta amb peu està equipada amb un mecanisme igual de precís però molt més ràpid que la manyopla i menys voluminós (vitrina doble). La guàrdia a cavall de Francesc I serà l'última d'utilitzar aquest sistema a l'exèrcit.

☛ Les ballestes amb pedra (vitrina gran encastada) són lleugeres per la caça menor (conills o aus). La pedra és un petit projectil rodó de terra cuita o de plom.

Tinguin la forma que tinguin, les armes de llançament tenen un paper important en les batalles de l'edat mitjana.

La ballesta, que deriva de l'arc, presenta dos avantatges respecte a aquest: la seva **potència**, que permet llançament de més llarg abast, i la seva **precisió**, ja que la corda, dins una osca, fa possible un temps de mira més llarg, sense esforç, i per tant, una major precisió.

Tanmateix, es triga més a recarregar-la: el ballester tira dos projectils cada minut, mentre que l'arquer pot llançar unes deu fletxes en el mateix temps.

➔ Sortiu de la sala i, a l'esquerra, agafeu una escala molt estreta que us condueix a la sala alta de la torrassa.

SALA ALTA DE LA TORRASSA

En aquesta sala de la torrassa trobareu representada una **col·lecció de mobles dels segles XIV i XV**.

A l'edat mitjana, el mobiliari, molt escàs, segueix el senyor en els seus desplaçaments. Cada vegada que marxa, s'endu els tapissos, les vaixelles, les teles... Per això, estava obligat a tenir uns quants mobles que ho poguessin contenir tot.

☛ La col·lecció del castell està formada per un petit **cofre** de noguera per tenir-hi endreçada la roba, un **bagul**, un **banc cofre**, una **trona cofre** i un **tamboret plegable amb braços**.

Aquesta sala, **centre de comandament** del castell, dóna accés a llocs defensius estratègics:

☛ la **galeria de cadafals**, de fusta, és accessible. Al segle XIII, el sòl estava ple de trapes que permetien als defensors protegir el peu del mur llançant projectils als assaltants. Va ser substituïda per una **galeria de matabans** de pedra, que corona la torrassa. Aquests cadafals es van reconstruir arran de les obres de restauració del castell.

☛ el **camí de ronda**, al capdamunt de la cortina, permetia als arquers i als ballesters controlar el pati d'armes i el pati central. Des d'allà, s'observen les línies de defensa successives (recinte baix, barbacana i cortina) que permeten controlar en profunditat els avenços dels assaltants.

➔ Per continuar la visita, seguiu el camí de ronda per accedir al cos d'habitatges.

Passen per davant d'una bricole, màquina de setge, que s'utilitzava per a la defensa del castell. Aproveiteu aquest circuit per admirar la vall de la Dordonya: a la dreta teniu la Roque-Gageac, a l'esquerra Beynac, i al davant els jardins suspesos de Marqueyssac, indret classificat pel seu parc històric de vint-i-dues hectàrees de boixos tallats.

Us agraïm la vostra visita!

Si ho voleu, us podeu aturar a
LA BOTIGA LLIBRERIA DEL CASTELL:
oberta tot l'any

Aquesta botiga **us ofereix** llibres especialitzats, maquetes de màquines de guerra, reproduccions de tapissos, reproduccions de joies, de gots i de terrisseria medieval, plomes, tintes, càlams per iniciar-se en la cal·ligrafia i molts més objectes originals.

 Château de Castelnaud
monument històric
24250 - Castelnaud-la-Chapelle
tél: 05 53 31 30 00

Podeu trobar les nostres novetats al lloc web
www.castelnaud.com

Podeu consultar les nostres col·leccions al lloc web
//castelnaud.omeka.net

LES MÀQUINES DE LLANÇAMENT

☛ En aquesta sala s'exposa la reconstrucció d'un trabuquet llança-fletxes a escala 1/10.

Feta a partir dels plànols de **Villard de Honnecourt**, enginyer militar del segle XIII, aquesta màquina llançava projectils de la mida d'una biga. Tenint en compte una màquina d'aquestes proporcions (trenta metres d'alt!) per a una eficàcia tan reduïda, se suposa que mai no va existir.

➔ *Entreu a la sala següent*, on estan exposades **maquetes d'estris de guerra a escala 1/10**.

Tant la “**perrière**” com la “**bricole**” són màquines de tracció: uns homes tibaven les cordes per moure'n el braç i llançar pedres.

Per millorar la rendibilitat dels llançaments, els enginyers de l'edat mitjana van inventar màquines més potents que podien ser accionades amb la força mecànica, com ara el **manganell de rodes de pedrer**, el **trabuquet** i el “**couillard**”.

Tots aquests estris d'artilleria estaven fets de fusta, i per això cap no ha arribat fins als nostres dies. Les úniques fonts escrites que en permeten la reconstrucció provenen de llibres de comptes, de miniatures, de reculls de dibuixos i de tractats d'enginyers militars, com ara **Villard de Honnecourt** o **Konrad Kyeser**.

☛ A la vitrina de fornícula es presenten unes maquetes a escala 1/20 de les màquines que es van fer servir durant l'antiguitat: la **catapulta**, la **torre de setge** i l'**ariet**.

☛ A l'escala estan penjades reproduccions dels dibuixos de Konrad Kyeser.

SALA D'ARMES

Les armes tallants

La **daga** la duen a la cintura els soldats de peu. És l'arma per excel·lència del qui vol matar algú per sorpresa. Els arquers també la porten: un cop acabada la lluita, d'aquesta manera poden rematar els homes a terra.

☛ Dagues a la vitrina mural.

L'**espasa** és l'arma essencial de l'armament medieval. La seva fulla està concebuda per tallar, travessar i aturar els cops.

La majoria de les espases medievals tenen fulles amples i dretes de doble tallant, amb una guarda cruciforme i un pom, que impedeix que la mà rellisqui de l'empunyadura, que fa de contrapès.

☛ Espases dels segles XIV i XV.

Les armes de xoc

La **maça amb cadenes i sense**, la **destral de guerra** i el **martell de guerra** es fan servir tant pel seu efecte de garrotada com pel seu tallant o la seva punxa.

Les armes amb asta

Aquests diferents tipus d'armes permeten equipar els soldats de peu que, en formació ben estreta, poden suportar la càrrega dels cavallers. Els seus ferros, de formes variades, estan emmanegats amb una asta de fusta més o menys llarga. El nom varia en funció de la seva forma.

☛ **Bardiche**, **alabarda**, **visarma**, **llengua de bou**...

A la seva dreta, una **gran varietat d'estris agrícoles** recorda l'origen de les armes amb asta. Abans de l'elaboració i l'adaptació de la forma d'aquestes armes en funció de necessitats específiques, l'eina certament és la primera arma que fa servir l'home.

☛ A la dreta d'aquests estris, s'apleguen unes quantes belles peces de torneig. L'armadura “de bóta”, amb una faldilla d'acer que protegeix la part baixa del cos, es porta per al combat a peu. El gran elm anomenat “de cap de gripau” es fa servir per a una forma de torneig coneguda com a “Gestech”, que consisteix a trencar les llances sobre l'adversari o bé desarçonar-lo. Cal observar una última peça força sorprenent. Es tracta d'una cimera, un ornament del casc, que duen els participants en el torneig a fi que els reconguin.

➔ *Es poden visitar altres sales baixant l'escala...*

FINAL DEL RECORREGUT INTERIOR

Sala de les vitrines centrals

☛ La primera vitrina exposa **espases i dagues**. La segona presenta **armes de xoc**. Hi ha ferros de llança, i també obriülls que, enfonsats a terra, servien per ferir peus i peülles.

La maqueta del setge del 1442

Reconstrueix l'atac que es va produir a l'**octubre del 1442: els francesos**, sota les ordres del seu rei Carles VII, **van assetjar el castell de Castelnaud, que estava en mans dels anglesos**. Al cap de tres setmanes, els anglesos es van rendir amb la salvació de les seves vides i el lliurament de quatre-cents escuts.

➔ *Sortiu i dirigiu-vos cap a l'escala per baixar a la planta baixa i entreu a la sala del diaporama.*

El diaporama

A la planta baixa, molt a prop de la cuina, una sala que devia ser un celler presenta un diaporama sobre la història de les restauracions del castell de Castelnaud.

La cuina

La volta nervada i l'enllosat han estat restaurats segons uns fragments que havien romàs. S'ha condicionat una gran llar de foc amb el seu forn de pa. En un antic armari mural s'exposen dos poals del segle XVI que provenen del pou de el pati central.

En sortir, passeu per el **pati central**, el pati que conté el **pou**, element primordial de la vida del castell. Amb una profunditat de 46 metres, és alimentat per una capa freàtica. Està protegit per la cortina, una muralla de 15 metres d'altura al capdamunt de la qual hi ha el camí de ronda.

La barbacana

Després de la porta principal, una escala de fusta se situa damunt d'un **fossat** i porta cap a la **barbacana**. Aquesta construcció protegia la porta d'entrada del castell. Els murs estan foradats per diverses **troner**es i una **assomador**, forat rectangular obert a la volta, controla l'entrada; permetia que els defensors llancessin projectils al cap dels assaltants que travessaven la porta.

EXTERIOR

El **pati d'armes** és un espai comprès entre el primer recinte, que separa el castell del poble, i la cortina, que protegeix la torrasa. A l'edat mitjana conté la forja, el forn, les cavallerisses i de vegades parades d'artesans (teixidors, terrissaires...). En cas d'atac, també serveix de refugi per a la gent del poble.

La perrière

La “perrière” és una màquina “de tracció humana”. És la menys potent, però la més antiga. Considerada més aviat com una màquina de defensa, resulta molt eficaç contra les càrregues dels cavallers. Les proves han demostrat que un projectil d'un quilo arriba al seu objectiu a 140 km/h.

➔ *Ara us podeu dirigir cap al bastió i pujar-hi per descobrir les màquines de guerra a mida natural.*

El manganell

Aparegut a la darrereria del segle XII, aquest estri disposa d'un contrapès fix d'unes quantes tones de pes. Els enginyers encara no han entès els avantatges del pes articulats que més endavant es trobarà a les ballestes. Per tant, calia fer uns esforços considerables per fer-ne baixar el masteler.

El trabuquet

Aquesta arma, que també forma part de l'artilleria amb contrapès, es va fer servir fins al segle XVI. Malgrat que tenia una cadència de tir força escassa, d'un a dos llançaments cada hora, es tracta de la màquina més potent de l'edat mitjana! Veritable arma de dissuasió, va fer capitular nombroses places només de veure-la! De vegades, els projectils de pedra estan encerclats amb ferro i el seu pes podia arribar a més de 200 quilos.

El couillard

Aquesta màquina de llançament amb doble contrapès és la més potent de l'edat mitjana. Pot propulsar projectils de 30 kg a 180 m de distància a una cadència d'uns 10 tirs/hora i la seva manipulació només requereix uns deu homes.

La bombarda

La seva manipulació és molt delicada. Cal esperar que es refredi abans de recarregar-la, cosa que n'alenteix la cadència de tir: no més d'un llançament cada hora! Durant aquesta estona, els assaltants es protegeixen darrere dels **mantells de fusta**, uns grans escuts sobre rodes, amb tot de forats triangulars per veure-hi i disparar la ballesta.

En tornar a baixar, podeu contemplar el jardí medieval. Es tracta d'un jardí clos fet amb un pla geomètric. És abans que res funcional: les plantes que s'hi conreen són essencialment per a ús medicinal, tintori o culinari.

